

Για την Ευχαριστία (Μέγας Βασίλειος)

Categories : [ΘΕΟΛΟΓΙΑ](#)

Date : 13 Σεπτεμβρίου, 2011

Ακούσατε, ασφαλώς, τα λόγια του αποστόλου Παύλου που αναφέρονται στην *Προς Θεσσαλονικείς* Επιστολή του. Απευθύνθηκε βέβαια ο Απόστολος προς τους Θεσσαλονικείς, και γενικά σε όποιον κάθε φορά βρισκόταν σε άμεση σχέση μαζί του, αυτά όμως που είπε δεν αφορούσαν μόνο αυτούς, αλλά όλους εμάς τους χριστιανούς. Λέει λοιπόν ο Απόστολος: «*Πάντοτε να χαίρετε, αδιάκοπα να προσεύχεσθε και για όλα να ευχαριστείτε*» (Α' Θεσ. 5, 16-18). Το τι σημαίνει αυτό το «*να χαίρετε*» και **ποια ωφέλεια μπορεί να προκύψει από αυτή την προτροπή, το πως μπορεί επίσης να αποκτήσει κανείς την αδιάλειπτη προσευχή και το πως θα κατορθώσει να ευχαριστεί τον Θεό για καθετί**, θα τα αναλύσουμε, κατά το δυνατόν, αργότερα, ένα προς ένα.

Τώρα πρέπει να αρχίσουμε από αυτά που μας λένε όσοι διαφωνούν με το λόγο του Αποστόλου και μας κακολογούν, λέγοντας: «*Τί είδους αρετή είναι αυτή που μας διδάσκει ο Απόστολος; Πώς μπορεί μια ψυχή να βρίσκεται νύχτα-μέρα σε διάχυση και να ζει με χαρούμενη διάθεση, παίρνοντας το καθετί ελαφρά; Είναι ποτέ δυνατόν να κατορθώσει κανείς να ζει μ' αυτό τον τρόπο, όταν μύρια ακούσια κακά μας κυκλώνουν καθημερινά και ρίχνουν την ψυχή μας σε στενόχωρη και κακόκεφη διάθεση;* Αυτά μας κόβουν κάθε χαρά και ευδιαθεσία, εκτός βέβαια αν πούμε πως δεν πονάει όποιος ψήνεται στο τηγάνι ή ότι μπορεί κανείς να παραμένει ήρεμος και χαρούμενος, όταν κατατρυπείται από τις λόγγες».

Μήπως όμως, όποιος τα λέει αυτά υποφέρει από κακούς λογισμούς και «*προφασίζεται προφάσεις εν αμαρτίαις*» (Ψαλμ. 140, 4); Μήπως, επειδή δεν έχει διάθεση να ακολουθήσει τις Ευαγγελικές εντολές, επιχειρεί να στρέψει τις κατηγορίες εναντίον εκείνου που μας δίνει αυτά τα παραγγέλματα και ισχυρίζεται πως ο νομοθέτης μας προτρέπει να τηρήσουμε πράγματα δύσκολα και ακατόρθωτα; Αυτός ο άνθρωπος θα λέει, ασφαλώς, με το λογισμό του: «**Πώς είναι δυνατόν να χαίρεται κανείς, αφού τα αίτια της χαράς δεν ρυθμίζονται από τον ίδιο τον άνθρωπο;**». Γιατί, μόνο όποιος σκέπτεται έτσι, λέει πως όσα γεννούν τη χαρά και την ευδιαθεσία προέρχονται από τους άλλους και δεν έχουν την πηγή τους στον ίδιο τον άνθρωπο.

Αυτοί, μ' άλλα λόγια, θεωρούν ως πηγή χαράς την ύπαρξη οικογένειας και φίλων, χρημάτων, δόξας, υγείας και όλων των άλλων αγαθών αυτής της ζωής. Αυτοί θέλουν συνεχή καλοζωία, πλούσιο τραπέζι, φίλους που να γλεντοκοπούν μαζί τους, ακούσματα και θεάματα που φέρνουν ηδονή και υγεία συγγενών. Με λίγα λόγια,

αυτοί **επιθυμούν καθετί καλό που έχει σχέση με την εφήμερη αυτή ζωή**. Γιατί λυπηρά και στενάχωρα δεν είναι μόνο αυτά που συμβαίνουν προσωπικά στον καθένα, αλλά και αυτά που βαραίνουν και λυπούν τους φίλους και τους συγγενείς του.

Αυτά όλα πρέπει να υπάρχουν, καθώς λένε, για να μπορεί να χαρεί η ψυχή και να έχει διαρκώς καλή διάθεση. Κοντά σ' αυτά, προσθέτουν, θα πρέπει να υπάρχουν και άλλα, όπως η νίκη κατά των έχθρων, η καταστολή των κακών και η ανταμοιβή όσων μας ευεργετούν. Και με λίγα λόγια, θα πρέπει να συντρέχουν όλα τα καλά, ώστε να μη διαταράσσεται η ζωή μας από κάτι που μας συνέβη ή από κάτι που φοβόμαστε ότι θα μας συμβεί. Γιατί αυτοί επιμένουν και λένε: Η ψυχή, μόνο όταν συντρέχουν όλοι αυτοί οι παράγοντες, μπορεί να είναι χαρούμενη και ειρηνική.

Αν όμως έτσι έχουν τα πράγματα, τότε **πώς μπορεί κανείς να χαίρεται, όπως μας παραγγέλλει ο Απόστολος, αφού δεν εξαρτάται αυτό από εμάς αλλά από τόσους άλλους εξωτερικούς παράγοντες; Πώς μπορεί, επιπλέον, να προσεύχεται κανείς αδιάκοπα, όταν έχουμε τόσες ανάγκες και όταν πρέπει να σκεφθούμε τόσα πράγματα που μας αφορούν άμεσα;** Πώς μπορεί να τρέχει ο νους ταυτόχρονα και στην αντιμετώπιση της καθημερινότητας και στην προσευχή; Έχω εντολή -λέει όποιος σκέπτεται έτσι- να ευχαριστώ τον Θεό για καθετί στη ζωή μου; **Θα Τον ευχαριστήσω λοιπόν και όταν βασανίζομαι;** Θα Τον δοξάσω και όταν ταλαιπωρούμαι, όταν με κακομεταχειρίζονται, όταν με βάζουν στο βασανιστικό όργανο του τροχού [Ο τροχός χρησιμοποιήθηκε από τους ειδωλολάτρες σε πολλά Μαρτύρια Αγίων, όπως του αγίου Γεωργίου και της αγίας Αικατερίνης] ή όταν μου βγάζουν τα μάτια;

Θα ευχαριστήσω όταν με χτυπούν και με εξευτελίζουν οι εχθροί μου ή όταν παγώνω από το κρύο, όταν λιμοκτονώ, όταν είμαι δεμένος στο ξύλο της καταδίκης, όταν απροσδόκητα χάσω τα παιδιά μου ή τη σύζυγό μου;

Θα ευχαριστήσω τον Θεό όταν πέσω στα χέρια αγρίων πειρατών ή αδίσταχτων ληστών; Θα Τον ευχαριστήσω όταν τραυματισθώ, όταν συκοφαντηθώ, όταν καταντήσω ζητιάνος και όταν φυλακισθώ;

Αυτά και άλλα τόσα αραδιάζουν, θέλοντας να κατηγορήσουν αυτόν που μας παρήγγειλε να ευχαριστούμε πάντα τον Θεό. Πιστεύουν ότι αυτή η συκοφαντία κατά του Αποστόλου -ότι δηλαδή μας παραγγέλει πράγματα ανεφάρμοστα- είναι ταυτόχρονα και δικαιολογία αξιοσέβαστη για το ότι δεν εφαρμόζουν αυτό το παράγγελμα στη ζωή τους.

Τί πρέπει λοιπόν να τους απαντήσουμε; Θα πρέπει ασφαλώς, να τους πούμε ότι ο Απόστολος είχε **άλλες κορυφές** υπ' όψιν του και προσπαθεί να μας ανυψώσει **από**

τα επίγεια προς το ουράνιο πολίτευμα. Πώς θα ήθελαν λοιπόν εκείνοι που αδυνατούν να προσεγγίσουν τους υψηλούς αυτούς στόχους του Αποστόλου, αυτοί που κυλιούνται σαν σκουλήκια στο βούρκο των σαρκικών παθών, να μπορέσουν να κατανοήσουν και να εφαρμόσουν όσα ο Απόστολος μας παραγγέλλει; Γιατί **ο Απόστολος προσκαλεί σ' αυτή την ατέρμονη χαρά όχι τον οποιονδήποτε, αλλά αυτόν που ζει όπως εκείνος ο ίδιος, ο οποίος δεν ζούσε πλέον «κατά σάρκα», αλλά είχε μέσα του «τον Ζώντα Χριστό» (Γαλ. 2, 20).** Ζούσε δηλαδή σαν άσαρκος και σαν να μην είχε καμιά σχέση και καμιά εξάρτηση από όλα αυτά τα εφήμερα, που εμποδίζουν τον άνθρωπο να ζήσει την κοινωνία του με το Ύψιστο Αγαθό, τον Θεό.

Και στην περίπτωση όμως που η σάρκα κόβεται και ξεσχίζεται, η κακοποίηση αυτή αναφέρεται **μόνο στο σώμα**, αφού αυτά τα βάσανα **δεν είναι δυνατόν να εγγίσουν την ψυχή.** Γιατί, αν ζει κανείς σύμφωνα με τις πνευματικές υποθήκες του Αποστόλου, αν έχει δηλαδή **νεκρώσει τα γήινα μέλη του (Κολ. 3, 5)** και περιφέρει στα μέλη του **τη νέκρωση του Χριστού (Β' Κορ. 4, 10)**, τότε οπωσδήποτε **ο σωματικός τραυματισμός δεν θα προχωρήσει προς την ψυχή, η οποία έχει ήδη απελευθερωθεί από τα δεσμά της.**

Έτσι η δυσφήμιση, οι ζημιές και οι θάνατοι των συγγενών δεν θα επηρεάσουν, ούτε θα μειώσουν το υψηλό φρόνημα της ψυχής, με τις εφήμερες ταλαιπωρίες και κακοπάθειες. Γιατί, αν οι άνθρωποι αυτοί αντιμετώπιζαν με γενναιότητα όλα τα δεινά που τους συμβαίνουν, δεν θα φόρτωναν τους άλλους με τα δικά τους βάσανα, αφού και αυτοί οι ίδιοι **δεν θα λυπούνταν υπερβολικά και δεν θα καταβάλλονταν.** Αν όμως αυτοί ζουν σύμφωνα με το **σαρκικό φρόνημα (Ρωμ. 8, 13)**, όχι μόνο θα βαρύνουν και θα λυπήσουν τους άλλους, αλλά επιπλέον θα είναι αξιοκατάκριτοι. Και αυτό, όχι βέβαια γιατί τους έχουν βρει δύσκολες περιστάσεις, αλλά κυρίως γιατί δεν αντιμετώπισαν τις περιστάσεις αυτές σωστά και έτσι έδειξαν ότι έχουν κακή και διεστραμμένη προαίρεση. Με λίγα λόγια, η ψυχή που έχει προσδεθεί στερεά στον **πόθο των Ουρανίων και του Κτίστη της,** αυτή που αρέσκεται να κοσμεύεται με τα ουράνια κάλλη, **αυτή δεν θα αλλοιωθεί, ούτε θα χάσει την ευδιαθεσία και τη χαρά της, εξαιτίας διαφόρων εφήμερων κακοτυχιών.** Αλλά, αντίθετα, όσα για τους άλλους είναι ανυπόφορα, αυτή θα τα κάνει αφορμή για μεγαλύτερη ανάπαυση και ευφροσύνη.

Ένας τέτοιος άνθρωπος θα ζει σαν τον Απόστολο, ο οποίος δεν ταραζόταν όταν αρρώσταινε ή όταν τον εύρισκαν θλίψεις, διωγμοί, και διάφορες άλλες αντίξοες περιστάσεις. Αλλά θεωρούσε ως **αφορμή καύχησης τις στερήσεις του (Β' Κορ. 12, 9-10)**, την πείνα, τη δίψα, το κρύο και τη γυμνότητα, τους διωγμούς και τα βάσανα (Β' Κορ. 11, 27).

Για όσα οι άνθρωποι λυπούνται και αποκάμουν, γι' αυτά ο Απόστολος χαιρόταν και

τα θεωρούσε αφορμή καύχησης και ευφροσύνης.

Αυτοί λοιπόν που δεν στοιχίζονται στη γραμμή σκέψης του Αποστόλου δεν είναι δυνατόν να κατανοήσουν ότι **το καθετί μπορεί να γίνει για μας προσκλητήριο, για να ζήσουμε σύμφωνα με τις Ευαγγελικές εντολές.**

Αυτοί οι άνθρωποι τολμούν να κατηγορούν τον Απόστολο και να λένε ότι δήθεν μας δίνει ανεφάρμοστες εντολές και μας παρακινεί να επιχειρούμε ακατόρθωτα πράγματα. Θα ήταν καλό όμως, αυτοί να αναλογισθούν **πόσες είναι οι μεγάλες δωρεές και ευεργεσίες του Θεού**, οι οποίες είναι πηγές χαράς και αφορμή συνεχούς ευφροσύνης για τον καθένα μας. Να, δέστε, για παράδειγμα, μερικές από αυτές:

Ήλθαμε από το μηδέν στην ύπαρξη. Δημιουργηθήκαμε σύμφωνα με την εικόνα του Κτίστη μας (Γεν. 1, 26). Έχουμε προικισθεί με νου και γνώση, που μας δίνουν τη δυνατότητα **να γνωρίσουμε τον Θεό**. Και μπορούμε με αυτά τα χαρίσματα, που πήραμε από τον Θεό κατά τη δημιουργία μας, να ατενίζουμε το κάλλος της δημιουργίας και **να διαβάζουμε**, σαν να ήταν γράμματα, **το βιβλίο της κτίσης**. Μπορούμε έτσι να κατανοούμε την **Πανσοφία** και την **Πρόνοια** του Θεού για όλα Του τα κτίσματα (Δαν. 3, 21).

Με αυτά τα δώρα **είμαστε σε θέση να ξεχωρίσουμε το καλό από το κακό**. Και το σπουδαιότερο, με αυτά οδηγούμαστε στο να επιλέγουμε το καλό και να αποφεύγουμε το κακό. Με αυτά μπορούμε να κατανοούμε ότι, ενώ εμείς αμαρτήσαμε και αποξενωθήκαμε από το καλό, Εκείνος μας ανακάλεσε κοντά Του, αφού πρώτα μας ελευθέρωσε από την ατιμωτική δουλεία μας στον διάβολο, με το Αίμα του Μονογενή Υιού Του.

Ας αναλογισθούμε, τέλος, τα αγαθά που επιφυλάσσονται για μας, αγαθά που υπερβαίνουν τη δύναμη κάθε διάνοιας και λογικής προσέγγισης, όπως η **ελπίδα της αναστάσεως**, ο συναυλισμός με τους αγίους Αγγέλους και η **Ουράνια Βασιλεία**.

Δεν θά 'πρεπε αυτά να τα θεωρούμε αρκετά για να αντλούμε ατελεύτητη χαρά και διαρκή ευφροσύνη;

Μήπως έχουμε την εντύπωση ότι ο κοιλιόδουλος, εκείνος που γλεντοκοπά και όποιος κοιμάται στα μαλακά στρώματα, αυτός ζει σωστά και με τρόπο που μπορεί να τον κάνει ευτυχισμένο; Εγώ, αντίθετα, **θα θεωρούσα ότι αυτούς θα πρέπει να τους κλαίμε** και να μακαρίζουμε τους άλλους, όσους δηλαδή περνούν αυτή την εφήμερη ζωή με την ελπίδα του μέλλοντα αιώνα και όσους ανταλλάσσουν τα παρόντα και τα μηδαμινά με τα μελλοντικά και τα αιώνια.

Θα πρέπει να θεωρούμε, κυριολεκτικά, μακάριους **αυτούς που ζουν σε κοινωνία με τον Θεό**, ακόμα και αν αυτοί ζουν μέσα στο καμίνι, όπως οι άγιοι Τρεις Παίδες στη Βαβυλώνα (Δαν. 6, 15 κ. εξ.) ή είναι κλεισμένοι στα λιοντάρια ή και αν ακόμα βρίσκονται στην κοιλιά του κήτους (Ιων. 2, 1). Αυτούς πρέπει να τους μακαρίζουμε και να τους θεωρούμε πραγματικά χαρούμενους και ευτυχισμένους. Επειδή **αυτοί δεν θλίβονται για τα παρόντα και γήινα αγαθά, αλλά ευφραίνονται με την ελπίδα που γεννιέται από τα μέλλοντα και αιώνια.**

Ο καλός πνευματικός αγωνιστής, που άρχισε να παλεύει στο στάδιο της ευσέβειας, **θα πρέπει να υπομένει με γενναιότητα τα χτυπήματα** των αντιπάλων του, έχοντας πάντα την ελπίδα της δόξας που θα του χαρισθεί με τα ουράνια στεφάνια.

Όσοι επιδίδονται στον αθλητισμό, συνηθίζουν στους κόπους της παλαίστρας και δεν σταματούν να αγωνίζονται όταν δέχονται χτυπήματα. Αλλά παλεύουν με τους αντιπάλους τους, περιφρονώντας τους κόπους της στιγμής, γιατί παίρνουν δύναμη από τον πόθο της νίκης. Έτσι, κανένα χτύπημα δεν καταφέρνει να επισκιάσει τη χαρά του παλαιστή. Γιατί **«η θλίψη γεννάει την υπομονή, η υπομονή χαλκεύει δόκιμο χαρακτήρα, ο δόκιμος χαρακτήρας γεννάει ελπίδα και η ελπίδα δεν ντροπιάζει»** (Ρωμ. 5, 3-5). Ο ίδιος ο Απόστολος μας έχει και άλλη φορά παραγγείλλει **να υπομένουμε την ώρα της θλίψης** και να χαιρόμαστε, τρέφοντας την ελπίδα (Ρωμ. 12, 12). Η **ελπίδα** λοιπόν είναι αυτή που χαρίζει τη διαρκή χαρά στην ψυχή του γενναίου.

Ο απόστολος Παύλος εξάλλου, μας παραγγέλει **«να κλαίμε μαζί με αυτούς που κλαίνε»** (Ρωμ. 12, 15). Έγραφε μάλιστα προς τους Φιλιππισίους πως ο ίδιος έκλαιγε για τους εχθρούς του Σταυρού του Χριστού (Βλ. Φιλιπ. 3, 18).

Γιατί όμως πρέπει να λέμε ότι ο προφήτης Ιερεμίας θρηνεί (Ιερ. Θρήν. 1, 1 κ. εξ.) ή ότι ο προφήτης Ιεζεκιήλ γράφει θρήνους κατόπιν εντολής του Θεού (Ιεζ. 2, 10) και ότι πολλοί από τους Αγίους θρηνούν και κλαίνε; **«Αλίμονό μου, μητέρα μου»**, λέει ο Προφήτης, **«γιατί με γέννησες»** (Ιερεμ. 15, 10). Και πάλι άλλος προφήτης λέει: **«Αλίμονο, γιατί εξαφανίσθηκε ο ευσεβής από τη γη και δεν υπάρχει πια δίκαιος ανάμεσα στους ανθρώπους»** (Μιχ. 7, 2). Και αλλού πάλι λέει: **«Αλίμονο, γιατί κατάντησα σαν εκείνον που μαζεύει άχυρο την ώρα του θερισμού»** (Μιχ. 7, 1).

Και αν, με λίγα λόγια, ερευνήσεις την Αγία Γραφή και αν παρατηρήσεις την πιο θλιμμένη κραυγή που Αυτή περιέχει, θα αντιληφθείς πως **είναι θρήνος για την άθλια και πρόσκαιρη ζωή του ανθρώπου**. **«Αλίμονο μου»**, λέει ο Ψαλμωδός, **«γιατί η επίγεια διαμονή μου πήρε τόση παράταση»** (Ψαλμ. 119, 5).

Ο Απόστολος επίσης λέει ότι επιθυμούσε να φύγει από αυτή τη ζωή και να βρεθεί μαζί με τον Χριστό (Φιλιπ. 1, 23) και θεωρεί εμπόδιο της χαράς του την παράταση

της επίγειας διαμονής. Ο Ψαλμωδός εξάλλου μας άφησε ένα θρήνο για τον φίλο του Ιωνάθαν, με τον οποίο θρήνησε παράλληλα και τον εχθρό του: «Πονώ για σένα», λέει, «αδελφέ μου Ιωνάθαν» (Β' Βασ. 1, 26) και «κλάψτε θυγατέρες του Ισραήλ για τον Σαούλ» (Β' Βασ. 1, 24). Τον Ιωνάθαν, βέβαια, τον θρηνεί γιατί ήταν φίλος του. Αλλ' όμως κλαίει και τον εχθρό του Σαούλ, γιατί αυτός πέθανε μέσα στην αμαρτία. Τί άλλο άραγε χρειάζεται να προσθέσουμε; Ο Ίδιος ο Κύριος δάκρυσε για τον Λάζαρο (Ιωάν. 11, 35) και για την Ιερουσαλήμ (Λουκ. 19, 41) και **μακαρίζει αυτούς που πενθούν και κλαίνε** (Ματθ. 5, 4 - Λουκ. 6, 21).

Μερικοί όμως διαφωνούν, λέγοντας: Καλά είναι όλα αυτά, αλλά **πώς συμβιβάζονται με το αποστολικό «πάντοτε χαίρετε»** (Φιλιπ. 4, 4); Μήπως δεν έχουν και τα δάκρυα και η χαρά την ίδια προέλευση και αιτία; Γιατί τα μεν δάκρυα και η χαρά προκαλούνται από κάποιο απροσδόκητο αιφνιδιασμό που προσβάλλει και συστέλλει την καρδιά του ανθρώπου. Η χαρά επίσης είναι ένα είδος σκιρτήματος της ψυχής που, εξαιτίας κάποιου ευχάριστου πράγματος, συμφωνεί με τις επιθυμίες της και την αναπαύει. Γι' αυτό ακριβώς οι εκφράσεις και οι εκδηλώσεις των δύο αυτών συναισθημάτων διαφέρουν. Σ' αυτούς που πονούν και λυπούνται η μορφή είναι χλωμή, στακτόχρωμη και παγερή, ενώ σ' αυτούς που σκιρτούν και χαίρονται η όψη είναι ζωντανή και ροδοκόκκινη, σαν να σκιρτά η ίδια η ψυχή και ζητά να πηδήξει προς τα έξω από την πολλή χαρά της.

Εδώ θα πρέπει να συμπληρώσουμε ότι και **οι θρήνοι και τα δάκρυα των Αγίων προέρχονταν από τα βαθιά αισθήματα της αγάπης τους προς τον Θεό.**

Οι Άγιοι βίωναν διαρκώς την παρουσία του Θεού και αυτό τους αύξανε ολοένα και περισσότερο την ευφροσύνη, ενώ συγχρόνως οικονομούσαν τις ανάγκες των συναθρώπων τους, πενθώντας για όσους είχαν αμαρτήσει και βοηθώντας τους να λειτουργούν τη μετάνοια και τη διόρθωσή τους.

Όπως ακριβώς αυτοί που στέκονται στην παραλία και ατενίζουν με πόνο εκείνους που κινδυνεύουν να βυθισθούν από τη φουρτούνα -δεν διακινδυνεύουν όμως την ασφάλεια τους για να τους σώσουν, αλλά κάνουν ό,τι άλλο μπορούν για να τους βοηθήσουν- έτσι δεν χάνουν τη βαθιά χαρά τους και αυτοί που πονούν και θλίβονται για τις αμαρτίες των συναθρώπων τους.

Αντίθετα, την πολλαπλασιάζουν, συμμετέχοντας στον πόνο και στην αγωνία των συναθρώπων τους. Και αυτό, γιατί οι Άγιοι βρίσκονται σε στενότερη κοινωνία με τον Θεό και Τον παρακαλούν για τη θλίψη και τις δοκιμασίες των άλλων. Γι' αυτό «είναι μακάριοι αυτοί που κλαίνε και πενθούν, γιατί αυτοί θα βρουν παρηγοριά και θα γελάσουν» (Λουκ. 6, 21 - Ματθ. 5, 4). Και με τη λέξη «γέλωτα» ασφαλώς ο Κύριος δεν εννοεί το ξέσπασμα που κάνει το αίμα να ανεβαίνει και να ξανάβει το πρόσωπο του ανθρώπου, αλλά την ήρεμη και καθαρή από θλίψη, τη γαλήνια και γλυκιά

έκφραση του προσώπου. Ο Απόστολος λοιπόν, μας επιτρέπει να «κλαίμε μαζί μ' εκείνους που λυπούνται και κλαίνε» (Ρωμ. 12, 15). Γιατί αυτού του είδους τα δάκρυα γίνονται σπέρμα και πρόγευση της αιώνιας χαράς.

Ανέβασε το νου σου στον ουρανό και δεξ τους αγίους Αγγέλους και πες μου αν αρμόζει σ' αυτούς κάποια άλλη κατάσταση, εκτός από εκείνη της διαρκούς χαράς και της βαθιάς ευφροσύνης. Γιατί αυτοί έχουν αξιωθεί να στέκονται ενώπιον του Θεού και να απολαμβάνουν το ανέκφραστο κάλλος της δόξας του Κτίστη και Δημιουργού μας.

Σε τέτοιου είδους ζωή μας παρακινεί και εμάς ο Απόστολος, όταν μας λέει «πάντοτε χαίρετε».

ΠΕΡΙ ΘΡΗΝΟΥ

Σχετικά με τον αντίλογο, με το ότι δηλαδή ο Κύριος δάκρυσε στον τάφο του Λαζάρου και για την Ιερουσαλήμ, θα μπορούσαμε να απαντήσουμε ότι Εκείνος επίσης έφαγε και ήπια μετά την Ανάσταση, μολοντί δεν είχε ανάγκη από τροφή. Το έκανε όμως αυτό για να μας αφήσει υπόδειγμα, όρια και μέτρα. Ήθελε δηλαδή να μας αφήσει σημεία και όρια, μέχρι τα οποία θα έπρεπε να εκτείνεται η ικανοποίηση των αδιάβλητων παθών της ψυχής. Έτσι λοιπόν δάκρυσε, ώστε, με τη μετριοπαθή αυτή συμπεριφορά, να δώσει αφορμές διόρθωσης της υπέρμετρης θλίψης και της ταπεινωτικής συμπεριφοράς αυτών που θρηνούν και οδύρονται υπερβολικά και άμετρα.

Τη λύπη και τα δάκρυα πρέπει να τα ελέγχει η λογική, ώστε να γνωρίζει κανείς για ποιόν, πόσο, πότε και πώς πρέπει να εκδηλώνει τη λύπη του.

Το ότι το δάκρυ του Κυρίου για τον Λάζαρο δεν ήταν προϊόν της υπερβολικής θλίψης Του, αλλά εκδήλωση διδακτική, το φανερώνει ξεκάθαρα αυτό που ο Ίδιος είπε: «Ο φίλος μας ο Λάζαρος έχει κοιμηθεί, πηγαίνω όμως να τον ξυπνήσω» (Ιωάν. 11, 11). Ποιός από μας κλαίει φίλο που κοιμάται και που περιμένει μετά από λίγο να τον ξυπνήσει; Ο Κύριος του είπε «Λάζαρε, βγες έξω» (Ιωάν. 11, 43), και ο νεκρός πήρε ζωή και ο δεμένος περπάτησε. Θαύμα πάνω στο θαύμα. Ήταν δεμένα ακόμα τα πόδια του με τα σουδάρια και εκείνος περπατούσε. Και αυτό, γιατί η Θεϊκή βοήθεια ήταν μεγαλύτερη από το εμπόδιο των σουδαρίων.

Πώς λοιπόν ήταν δυνατόν ο Θεάνθρωπος, που σε λίγο θά θαυματουργούσε μ' έναν τέτοιο πρωτόγνωρο τρόπο, να θεωρήσει το θάνατο λυπηρό γεγονός,

για το οποίο έπρεπε να θρηνηήσει; Ασφαλώς -καθώς φαίνεται πια ξεκάθαρα απ' όσα είπαμε- ο Κύριος, ενεργώντας έτσι, θέλησε να διορθώσει εμάς και να μας ορίσει κάποια μέτρα και όρια. Απέκλεισε λοιπόν την έλλειψη της συμπάθειας, ως κάτι άπρεπο και θηριώδες. Αλλά, συγχρόνως απέρριψε και ως ανάρμοστη την τάση να εκφράζεται κανείς με υπερβολικές εκδηλώσεις κλαυθμού και λύπης.

Με το να δακρύσει ο Κύριος για τον φίλο Του Λάζαρο, μας φανέρωσε την **κοινωνικότητα της ανθρώπινης φύσης και συγχρόνως μας υπέδειξε τον μετριοπαθή τρόπο έκφρασης της λύπης.** Έτσι μας καθοδήγησε, ώστε να μην παρασυρόμαστε σε ακρότητες, κυριευμένοι από τα πάθη, αλλά ούτε πάλι να μένουμε ασυγκίνητοι και παγεροί μπροστά στα λυπηρά.

Όπως λοιπόν ο Κύριος υπέμεινε την **πείνα**, τότε που παρέμεινε άσιτος, όπως αποδέχθηκε τη **δίψα**, τότε που νήστευε και δεν έπινε νερό, και όπως **κοπίασε** από την πεζοπορία, έτσι **επέτρεψε και στην ανθρώπινη φύση να εκδηλώνεται με τρόπο φυσικό, δηλαδή με τα δάκρυα.**

Ο Κύριος βέβαια, τα υπέμεινε όλα αυτά, όχι γιατί η Θεότητα νικήθηκε από τον κόπο, αλλά για να φανερώσει σε μας ότι ο Ίδιος ήταν τέλειος Θεός και τέλειος άνθρωπος.

Τα δάκρυα εκρέονται από κάποιον, τρόπον τινά, οχητό, όταν γεμίζουν οι κοιλότητες του εγκεφάλου, και είναι συνέπεια λύπης. Γι' αυτό, όταν με τα απρόσμενα λυπηρά της ζωής προκαλούνται βοές, ζαλάδες, σκοτοδίνες, τότε γεννιούνται εσωτερικά θερμά δάκρυα. Αλλωστε και **όσοι θλίβονται, ξαλαφρώνουν όταν κλαίνε**, γιατί έτσι βγαίνει κάτι από μέσα τους που τους βαραίνει.

Η πείρα μας πείθει για την αλήθεια αυτών που λέμε. Γνωρίσαμε ανθρώπους, οι οποίοι κατάφεραν να υπομείνουν βαριές συμφορές, χρησιμοποιώντας ως εκτόνωση του άλγους τους τα δάκρυα. Άλλοι όμως που δεν αντέδρασαν με αυτό τον τρόπο έπεσαν σε βαριές αρρώστιες, σε αποπληξίες και παραλύσεις, ενώ άλλοι έφθασαν μέχρι ακόμα και το θάνατο. Και αυτό, γιατί αυτοί δεν μπόρεσαν να αντισταθούν και κατέρρευσαν, κάτω από το βάρος της λύπης τους.

Συμβαίνει μ' αυτούς εκείνο που γίνεται με τη φωτιά, η οποία δεν μπορεί να συντηρηθεί, όταν δεν έχει διέξοδο ο καπνός. Έτσι και όσοι λυπούνται και δεν εκδηλώνουν τον πόνο τους. Αυτοί μαραζώνουν από την ανέκφραστη και βουβή θλίψη, επειδή αυτή, σαν τον καπνό, δεν βρίσκει διέξοδο.

Όσοι λοιπόν προσβάλλονται εύκολα από το πάθος της λύπης, να μην προβάλλουν την περίπτωση του Κυρίου που δάκρυσε για τον Λάζαρο και έτσι να προσπαθούν να

καλύψουν το δικό τους πάθος. Γιατί, όπως δεν είναι δικαιολογία για μας το ότι ο Κύριος έφαγε, ώστε να παραδινόμαστε στην ηδυπάθεια -αλλά, αντίθετα, είναι υπόδειγμα για οριοθέτηση του επιτρεπτού και του αναγκαίου- έτσι και τα δάκρυα που έχυσε ο Κύριος για τον Λάζαρο δεν δικαιολογούν τον δικό μας θρήνο. Αντίθετα, το παράδειγμα του Κυρίου είναι κανόνας ακριβής που μας φανερώνει και μας διδάσκει **με πόση σεμνότητα και ευπρέπεια θα πρέπει να υπομένουμε τα λυπηρά και τις θλίψεις αυτής της ζωής.**

Δεν επιτρέπεται λοιπόν ούτε στις γυναίκες ούτε στους άνδρες η **ροπή προς το πένθος** και ο **άμετρος κλαυθμός**. **Συγχωρείται μόνο η σύμμετρη λύπη και τα λίγα, ήσυχα δάκρυα**. Δεν επιτρέπεται, μ' άλλα λόγια, να βογγά κανείς και να φωνάζει, ούτε να σχίζει τα ρούχα του ή να κάνει τέτοια παρόμοια καμώματα, **όπως θα έκαναν όσοι δεν έχουν πίστη στον Θεό και γνώση για τα ουράνια πράγματα.**

Όποιος έχει καθαρίσει την ψυχή του με τη διδασκαλία του ιερού Ευαγγελίου, είναι σαν να έχει αποκτήσει ένα τείχος ισχυρό. Και αυτό το τείχος είναι η **σωφροσύνη** και η **ένθεη λογική**. Αυτά ως τείχη αποκρούουν με θάρρος και ανδρεία τις προσβολές των παθών. Έτσι **δεν επιτρέπει ο άνθρωπος να εισορμούν στην ψυχή του χαμηλά και απρεπή πάθη**, τα οποία μπορούν να τον **παρασύρουν** σε εκδηλώσεις που δεν ταιριάζουν σε πιστό χριστιανό. Ένα τέτοιο πράγμα, η **υποδούλωση δηλαδή στη λύπη, είναι γνώρισμα ανανδρής ψυχής που δεν δέχεται καμιά ενίσχυση από την ελπίδα της στον Θεό.**

Όπως τα σκουλήκια γεννιούνται πιο εύκολα στα μαλακά ξύλα, έτσι και οι **θλίψεις εισορμούν στις πιο ακαλλιέργητες πνευματικά ψυχές.**

ΙΩΒ

Μήπως ο Ιώβ είχε σκληρή σαν το διαμάντι καρδιά; Μήπως τα σπλάχνα του ήταν από πέτρα;

Μέσα σε λίγο διάστημα έχασε δέκα παιδιά, που με ένα χτύπημα έγιναν ένα με τα συντρίμια του χαρούμενου σπιτιού, την ώρα ακριβώς που χαιρόνταν, τότε που ο διάβολος συγκλόνησε και γκρέμισε επάνω τους ολόκληρο το οικοδόμημα. Είδε ο Ιώβ το τραπέζι γεμάτο αίμα. Αντίκρουσε τα παιδιά του, που είχαν σε διαφορετικό χρόνο έλθει στη ζωή, να πεθαίνουν όλα την ίδια στιγμή.

Δεν άρχισε τα ουρλιαχτά ο Ιώβ, δεν μάδησε τα μαλλιά του, δεν έβγαλε κραυγές και λόγια τιποτένια και υβριστικά, αλλά πρόφερε εκείνη τη μνημειώδη ευχαριστία, που υμνείται από όλες τις γενεές στους αιώνες: **«Ο Κύριος έδωσε, ο Κύριος πήρε. Όπως φάνηκε καλό στον Κύριο, έτσι και έγινε. Ας είναι ευλογημένο το**

όνομα του Κυρίου» (Ιώβ 1, 21). Μήπως αυτός ο άνθρωπος ήταν αναίσθητος; Πώς είναι δυνατόν; Αυτός είπε εκείνο το θαυμαστό «και εγώ έκλαψα για κάθε πονεμένο» (Ιώβ 30, 25). Μήπως άραγε υποκρινόταν όταν έλεγε όλα αυτά; Όχι, ασφαλώς. Γιατί, μαζί μ' όλες τις άλλες αρετές που είχε ο Ιώβ, ήταν και **φιλαλήθης**, όπως λέει γι' αυτόν η Αγία Γραφή: «*Άνθρωπος*», λέει, «*άμεμπτος, δίκαιος, θεοσεβής και φιλαλήθης*» (Ιώβ 1, 1).

Εσύ όμως, **άνθρωπέ μου**, ξεσπάς σε μοιρολόγια, τα οποία έχεις συνθέσει ειδικά γι' αυτό το σκοπό. Εσύ με γοερούς αλαλαγμούς λιώνεις κυριολεκτικά την ψυχή σου. Και όπως οι ηθοποιοί βάζουν τα πρόσωπα τους και μεταμφιέζονται για να εμφανισθούν στα θέατρα, έτσι και εσύ **θεωρείς, πως όποιος πενθεί, πρέπει να φοράει μαύρα, να μένει άλυστος και αχτένιστος, να έχει σκοτεινό και ασκούπιστο το σπίτι του και να μοιρολογά ασταμάτητα**. Και με λίγα λόγια, να διατηρεί ανοιχτή την πληγή και τον πόνο της ψυχής του.

Αφησε εσύ να τα κάνουν αυτά όσοι δεν έχουν καμιά ελπίδα; (Α' Θεσ. 4, 13). Εσύ έχεις διδαχθεί όλα όσα αναφέρονται στους κεκοιμημένους «εν Χριστώ» (Αποκ. 14, 13). Έχεις επίσης ακούσει την Αγία Γραφή που λέει: «*Εκείνο που σπέρνεται είναι φθαρτό, εκείνο που ανασταίνεται είναι άφθαρτο. Σπέρνεται άδοξο, ανασταίνεται ένδοξο. Σπέρνεται σώμα ψυχικό, ανασταίνεται σώμα πνευματικό*» (Α' Κορ. 15, 42-44). **Γιατί λοιπόν, άνθρωπέ μου, κλαις αυτόν που έφυγε για να αλλάξει; Ούτε τον εαυτό σου να κλαις, λέγοντας πως έχεις μείνει μόνος και αβοήθητος. Γιατί, καθώς λέει ο Ψαλμωδός, «είναι καλό να ελπίζεις στον Κύριο, παρά να ελπίζεις σε άνθρωπο»** (Ψαλμ. 117, 9).

Ούτε πάλι να οδύρεσαι για εκείνον που δεινοπάθησε και τελικά έφυγε από αυτό τον κόσμο. Γιατί, μετά από λίγο, αυτόν θα τον ξυπνήσει η ουράνια σάλπιγγα και θα τον δεις να παραστέκεται στο βήμα του Χριστού.

Αφησε λοιπόν αυτές τις άτακτες κραυγές που αρμόζουν σε αγροίκους ανθρώπους, οι οποίοι χτυπιούνται και λένε: «*Αλίμονο, τί με βρήκε! Ποιος περίμενε αυτές τις συμφορές! Περίμενα εγώ να θάψω αυτό το χιλιοαγαπημένο μου πρόσωπο;*».

Αν ακούμε να ξεστομίζονται από άλλους τέτοια λόγια, εμείς θα πρέπει να ντρεπόμαστε και να κοκκινίζουμε. Γιατί η πείρα του παρελθόντος, αλλά και ό,τι εκείνη την ώρα συμβαίνει, θα πρέπει να μας οδηγούν στη σωστή αποδοχή όλων εκείνων των πραγμάτων που αναπόφευκτα συνακολουθούν την **ανθρώπινη φύση**.

Εμάς τους χριστιανούς που έχουμε παιδαγωγηθεί με το λόγο του ιερού Ευαγγελίου, δεν θα πρέπει να μας τρομάζουν ποτέ ούτε οι πρόωροι θάνατοι, ούτε οι άλλες απροσδόκητες συμφορές.

Οι πειρασμοί και οι θλίψεις δεν θα πρέπει να φέρουν τον πιστό σε κατάσταση να πει: «Το παιδί μου ήταν νέο, μοναχοπαίδι και κληρονόμος της περιουσίας μου, ήταν η παρηγοριά των γηρατειών μου, στολίδι της γενιάς μας, κόσμημα της νεολαίας μας, στήριγμα του σπιτιού μου».

Ούτε πάλι θα πρέπει να κλαίει και να λέει: «Τό παιδί μου βρισκόταν στο άνθος της ηλικίας του, μού 'φυγε ξαφνικά και χάθηκε».

Ποτέ δεν πρέπει να σκεφθεί έτσι ο χριστιανός και ποτέ δεν θα πρέπει να ξεστομίσει ότι «το παιδί μου έγινε χώμα και σκόνη. Χάθηκε αυτός που πριν από λίγες ημέρες μιλούσε και η φωνή του ήταν, για τους γονείς του, γλυκόλαλο άκουσμα και η όψη του ακόμα περισσότερο ευφρόσυνο θέαμα».

Αντίθετα, ο χριστιανός πρέπει να συλλογισθεί και να πει στον εαυτό του : «Τί πρέπει τώρα να κάνω; Θα πρέπει να ξεσχίσω τα ρούχα μου και να καταδεχθώ να πέσω κάτω και να θρηνώ με άγριες κραυγές και να φέρω βαριά τη συμφορά, μοιάζοντας στο μικρό παιδάκι που όταν το δέρνουν ξεφωνίζει και σπαρταρά; Ή θα πρέπει να έλθω στα συγκαλά μου και να πω με το λογισμό μου πως **ο θάνατος μας περιμένει όλους, ότι αυτός δεν κοιτάζει ηλικία και ότι διαλύει την ανθρώπινη φύση και γι' αυτό θα πρέπει να τον αποδεχθώ** ; θα χάσω τα λογικά μου, σαν να έπεσε επάνω μου κεραυνός, όταν προ πολλού δέχθηκα το μήνυμα του ιερού Ευαγγελίου που διδάσκει ότι, **εφόσον είμαι θνητός, γέννησα παιδί θνητό; Θα πρέπει, ασφαλώς, να μη λησμονώ ότι καθετί σ' αυτό τον κόσμο είναι αβέβαιο και ότι τίποτα δεν παραμένει στον κάτοχο του αιώνια**».

Έτσι είναι. Γιατί και σε πολλές πόλεις, παλιές και φημισμένες για τη λαμπρότητα των κτισμάτων τους και για τη δύναμη των κατοίκων τους, πόλεις που ήταν ξακουστές για τα πλούτη τους και για το εμπόριό τους, τώρα έχουν μονάχα απομείνει κάποια ερείπια που θυμίζουν την παλιά τους δόξα και μεγαλοπρέπεια.

Πλοία επίσης που πολλές φορές είχαν διασωθεί από μεγάλες τρικυμίες, πλοία χιλιοταξιδεμένα που είχαν μεταφέρει αναρίθμητα φορτώματα και πολλούς εμπόρους, αργότερα, με μια φουρτούνα και ένα γερό ανεμόδαρμα, εξαφανίσθηκαν.

Στρατεύματα που πολλές φορές είχαν πανηγυρίσει νίκες, όταν αργότερα δυσκόλεψαν οι καιροί, διαλύθηκαν άδοξα και έμειναν με το διάβα του χρόνου στη μνήμη σαν παραμύθι.

Ολόκληρα νησιά επίσης, που ήταν ονομαστά για τη δύναμη των κατοίκων τους, οι οποίοι είχαν πολλές φορές αναδειχθεί στους θαλάσσιους και χερσαίους πολέμους κατά των εχθρών, χάθηκαν με το πέρασμα του χρόνου ή παραδόθηκαν στην

αιχμαλωσία και στη δουλεία.

Με λίγα λόγια, όποιο μεγάλο και δυσβάσταχτο κακό θα μπορούσες να μου αναφέρεις, εγώ θα σου έφερνα από τη ζωή άπειρα, αντίστοιχα παραδείγματα. Όπως λοιπόν λογαριάζουμε με τη ζυγαριά τα βάρη και όπως εκτιμούμε τον χρυσό όταν τον τρίψουμε στο διαμάντι, έτσι θα πρέπει να ζυγίζουμε και τα πράγματα αυτής εδώ της ζωής. **Να τα μετράμε δηλαδή με τα μέτρα που έχει ορίσει ο Κύριος**. Έτσι, δεν θα ξεπέσουμε ποτέ σαν τους μωρούς και τους παράφρονες.

Αν λοιπόν, άνθρωπέ μου, σου συμβεί κάποτε κάτι απροσδόκητο, **να είσαι εσωτερικά προετοιμασμένος και να μην ταραχθείς. Με την ελπίδα των μελλόντων, να κάνεις πιο ευκολοσήκωτα τα παρόντα.**

Όπως εκείνοι που έχουν μια πάθηση στα μάτια αποφεύγουν να κοιτάζουν σε σημεία που εκπέμπουν φως, αλλά ξεκουράζουν το βλέμμα τους κοιτάζοντας προς τα άνη ή την πρασινάδα, έτσι πρέπει και η ψυχή να συγκεντρώνεται και να μη σκέπτεται συνεχώς τα λυπηρά.

Ούτε πάλι θα πρέπει να κολλά κάποιου ο νους στα απροσδόκητα και ακούσια παθήματα που τον βρήκαν σ' αυτή εδώ τη ζωή, αλλά αντίθετα να ατενίζει όσα έχουν προοπτική, τα αιώνια και τα αληθινά.

Θα κατορθώσεις να χαίρεσαι πάντοτε, αν η ζωή σου είναι στραμμένη προς τον Θεό και αν η ελπίδα των μελλόντων αγαθών σε βοηθά να σηκώνεις όλα τα βάσανα αυτής της ζωής.

Σε προσβάλλουν; Να σκέπτεσαι τη δόξα που σε προσμένει στον ουρανό για την υπομονή σου. **Σε ζημιώνουν;** Να αναλογισθείς τον επουράνιο πλούτο και το θησαυρό που έχεις καταθέσει με τα καλά σου έργα στο ταμειυτήριο των ουρανών. **Σε εξόρισαν;** Έχεις όμως πατρίδα την επουράνιο Ιερουσαλήμ. **Έχασες το παιδί σου;** Αλλά έχεις Αγγέλους με τους οποίους θα συγχορεύεις γύρω από το θρόνο του Θεού και θα ευφραίνεσαι αιώνια.

Έτσι, αντιπαραβάλλοντας τα μέλλοντα αγαθά με τα παρόντα λυπηρά, θα κάνεις τον εαυτό σου απρόσβλητο από τα θλιβερά και τα δυσάρεστα αυτής της ζωής και θα παραμένεις ήρεμος και ατάραχος, όπως μας προτρέπει ο Απόστολος.

Τα χαρούμενα και ευφρόσυνα να μην οδηγούν την ψυχή σου σε ξέφρενη χαρά και τα λυπηρά και δυσάρεστα να μην ταπεινώνουν με άπρεπα φερσίματα και εξευτελιστική συμπεριφορά την ψυχή σου. Γιατί, αν δεν έχεις έτσι τοποθετηθεί απέναντι στα γεγονότα και στο νόημα αυτής της

ζωής, δεν θα περάσεις ούτε μία μέρα χωρίς ταραχή και βάσανα.

Αυτό θα το πετύχεις, και μάλιστα πολύ εύκολα, μόνο αν έχεις πάντα στο νου σου το παράγγελμα του Αποστόλου που προτρέπει τον κάθε άνθρωπο και λέει· «πάντοτε χαίρετε».

Θα το κατορθώσεις, επιπλέον, με το να αποδιώξεις αυτά που βαραίνουν τη θνητή σάρκα.

Να συγκεντρώνεις πάντα το λογισμό σου στα ευφρόσυνα και στα αιώνια.

Να έχεις πάντα τη σκέψη σου στραμμένη και να λογίζεσαι τα μελλοντικά. Γιατί, και μόνο η σκέψη των αιώνιων, είναι αρκετή να γεμίσει την ψυχή σου από ευφροσύνη και να την κοσμήσει με την αγγελική αγαλλίαση, με τη Χάρη του Ιησού Χριστού, του Κυρίου μας, στον Οποίο πρέπει κάθε δόξα και δύναμη στους αιώνες. Αμήν.

(Πηγή: P.G. 31, 217-237, Απόσπασμα από το βιβλίο «Αλγηδών η αγιότοκος: Η Υπομονή και η Ευχαριστία κατά τους Πατέρες», Εκδόσεις «[ΕΤΟΙΜΑΣΙΑ](#)» 2010, Ιερά Μονή Τιμίου Προδρόμου Καρέα)

"Η Άλλη Όψις θα ήθελε θερμά να ευχαριστήσει την γερόντισσα της Ιεράς Μονής Τιμίου Προδρόμου Καρέα, για την ευλογία της για την δημοσίευση αποσπάσματος του βιβλίου, που πιστεύουμε πως θα είναι πολύ ωφέλιμο για όλους τους αναγνώστες του."

ΣΧΕΤΙΚΑ ΑΡΘΡΑ:

[Για την Υπομονή \(Εφραίμ ο Σύρος\)](#)

[Για την Υπομονή και τη Μακροθυμία \(Μέγας Βασίλειος\)](#)

[Για την Υπομονή που γίνεται για την Αγάπη του Θεού \(Αγ. Ισαάκ ο Σύρος\)](#)

[Για Την Υπομονή και πόσο είναι το κέρδος από τις θλίψεις \(Αγ. Ιωάννης Χρυσόστομος\)](#)

[Υπομονή \(Αγ. Δημήτριος του Ροστώφ\)](#)

Η ΑΛΛΗ ΟΨΙΣ

Ψηλαφώντας την των πραγμάτων αλήθεια...

<https://alopsis.gr>

[Η θεραπευτική της οργής: Η πράξη και η υπομονή \(Jean Claude Larchet\)](#)